

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Απάντηση στις προκλήσεις - Θέσεις για τα μεγάλα μέτωπα μιας κυβερνητικής πολιτικής

I. Η πρόκληση της εθνικής στρατηγικής

3. Από το «Ελσίνκι» στο «νέο Ελσίνκι»

Σχολιάστε το Εκτυπώστε το

Μέγεθος γραμματοσειράς:

Μέσα στο πλαίσιο αυτής της μακροχρόνιας πρακτικής, **το Ελσίνκι** συνιστούσε αναμφίβολα μία στρατηγική βασισμένη στην παραδοχή:

- ότι η Τουρκία θεωρεί θεμελιώδη και οριστική επιλογή την ευρωπαϊκή της πορεία.
- ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μείνει σταθερή στα κριτήρια της Κοπεγχάγης και θα ασκεί πίεση στην Τουρκία να προσαρμοστεί σε αυτά, καθώς και στα κριτήρια του Ελσίνκι, σε σχέση τόσο με την Κύπρο όσο και με την Ελλάδα
- ότι η ευρωπαϊκή και γενικότερα δυτική πορεία της Τουρκίας έχει άμεση επίπτωση στην πολιτική, κοινωνική και αναπτυξιακή της πορεία και συνδέεται με την ομαλή λειτουργία των δημοκρατικών της θεσμών που αναδεικνύουν αξιόπιστους διεθνείς συνομιλητές.
- ότι το 2004 ήταν ένα κρίσιμο χρονικό σημείο τόσο λόγω της τότε επικείμενης ένταξης της Κύπρου (που επιτεύχθηκε), όσο και εν όψει της έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία (που μετατέθηκε).
- ότι το Διεθνές Δικαστήριο μπορεί να είναι το forum επίλυσης κρίσιμων θεμάτων, κάτι που βεβαίως προϋποθέτει μία σοβαρή φάση πολιτικού διαλόγου και πολιτικής συμφωνίας **«για τις μεθοριακές διαφορές και άλλα συναφή θέματα»**, σύμφωνα με τη διατύπωση του Ελσίνκι που χρησιμοποιεί τον πληθυντικό αριθμό γιατί αναφέρεται θεωρητικά σε όλες τις χώρες-μέλη και σε όλες τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, αλλά που σαφώς υπερβαίνει το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας.

Υπάρχει momentum;

Από το Ελσίνκι, που διαμορφώθηκε το 1999, μέχρι τις εκλογές του 2004, αναπτύχθηκε μία πολιτική και διπλωματική δυναμική που αφορούσε τόσο το Κυπριακό όσο και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, με αλληπάλληλους γύρους επαφών που συνεχίστηκαν – είναι αλήθεια – και μετά το 2004. **Οι διατυπώσεις όμως των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών του Δεκεμβρίου του 2004, δεν προσέθεσαν στοιχεία που έπρεπε, αλλά αντίθετα αφαιρέσαν στοιχεία σε σχέση με το Ελσίνκι.** Το ζήτημα, άλλωστε, είναι πάντοτε το momentum. Μετά την ένταξη της Κύπρου, την απόρριψη του σχεδίου Ανάν και τον καθορισμό ημερομηνίας έναρξης διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, δεν είναι σαφές ποιο είναι το κρίσιμο χρονικό σημείο και το αποφασιστικό κριτήριο για την ελληνική στάση. Η καταγραφή που προηγήθηκε θέτει και τα ερωτήματα, στα οποία συνήθως αποφεύγουμε να απαντήσουμε.

Κατά τη γνώμη μου αυτό που προέχει είναι :

1. **Να προσεγγίσουμε και πάλι τα θέματα αυτά ως κατ' εξοχήν πολιτικά.**
2. **Να διαχωρίσουμε τις κατά κυριολεξία στρατηγικές μας επιλογές από αδράνειες, αμηχανίες ή απλές επαναλαμβανόμενες πρακτικές, καθώς και από παραδοχές (π.χ. σταθερός ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Τουρκίας) που δεν εξαρτώνται από εμάς.**
3. **Να αποκαταστήσουμε την εσωτερική συνοχή της στάσης μας, αίροντας τυχόν αντιφάσεις.**
4. **Να αποκτήσουμε μια πιο καθαρή αίσθηση της σημασίας του χρόνου και των πολιτικών, άρα**

και εθνικών, προτεραιοτήτων.

Η ευθύνη της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας για την χαλάρωση των τελευταίων χρόνων είναι πολύ μεγάλη. Η προσέγγιση μας έγινε αποσπασματική και συγκυριακή. Ακόμη όμως κι έτσι, **είναι πάντα δυνατόν να επιτευχθεί η μετατροπή της συγκυρίας σε momentum.** Η στάση του ΠΑΣΟΚ είναι κάθε άλλο παρά μικροκομματική. Έχοντας την συσσωρευμένη εμπειρία δύο μακρών κυβερνητικών περιόδων, γνωρίζουμε τη σημασία που έχει τόσο η ικανότητα διαχείρισης κρίσεων, όσο και η ύπαρξη μιας καθαρής στρατηγικής με χρονικό ορίζοντα, ρυθμό και ικανότητα συνυπολογισμού διάφορων εναλλακτικών σεναρίων εξέλιξης.

Ο ιστορικός χρόνος

Τα γεγονότα όμως τρέχουν. Η συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των δύο χωρών στην Κωνσταντινούπολη και αμέσως μετά ο τρόπος με τον οποίο εξελίχθηκαν τα πράγματα στο Συμβούλιο Σύνδεσης Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας (Ιούνιος 2006), δείχνει ότι **το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς δεν συνιστά από μόνο του στρατηγική ούτε για το Κυπριακό ούτε για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.**

Μία επισκόπηση της περιόδου 1974-2006 θα μας βοηθήσει να εντοπίσουμε τα κείμενα της στρατηγικής μας και να δούμε πως μπορεί να ξαναδημιουργηθεί το αναγκαίο momentum γύρω από τα εθνικά θέματα:

Τα 32 χρόνια που μεσολάβησαν από το 1973 / 1974 αποτράπηκε – ας θυμηθούμε τις εξελίξεις – μία ελληνοτουρκική σύγκρουση, παρότι προέκυψαν πολλές και σημαντικές κρίσεις, επιτεύχθηκε η ένταξη αρχικά της Ελλάδας και στην συνέχεια της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, επανήλθε η Ελλάδα στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, συνδέθηκε η πορεία του κυπριακού αλλά και των ελληνοτουρκικών σχέσεων με το ευρύτερο πλαίσιο των ευρωτουρκικών σχέσεων, προβλήθηκαν περισσότεροι μονομερείς τουρκικοί ισχυρισμοί σε σχέση με το Αιγαίο («γκρίζες ζώνες»), η Ελλάδα αναγκάστηκε να υιοθετήσει ορισμένες πρακτικές «αποφυγής εντάσεων», διατηρήθηκε και ενισχύθηκε η στρατιωτική παρουσία σε όλα τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου, άλλαξαν ριζικά οι συνθήκες στο Ιράκ και άρα σε μια περιοχή ιδιαίτερα κρίσιμη για την Τουρκία. **Συνεπώς, δεν μπορούμε να πούμε ότι ο χρόνος λειτούργησε υπέρ των ελληνικών θέσεων στο Αιγαίο, αλλά ούτε κατά της ελληνικής πλευράς στην συνολική ελληνοτουρκική ισορροπία.**

Βέβαια, **παρ' όλες τις κοσμογονικές αλλαγές που επηρέασαν καταλυτικά την νοτιανατολική Ευρώπη, οι σχέσεις με την Τουρκία εξακολουθούν να είναι το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημά μας.** Χρειάζεται, συνεπώς, ψυχραιμία, καλή αίσθηση του ιστορικού χρόνου, εσωτερική ειλικρίνεια και πρωτίστως σχεδιασμός. Η ρουτίνα, η ακινησία ή αμήχανες παλινδρομήσεις δεν συνιστούν στρατηγική.

Το Ελσίνκι, το 1999, ήταν η συμπύκνωση μιας στρατηγικής που ενέταξε την Ελλάδα, την Κύπρο, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας σε ένα ενιαίο σύστημα με στόχους, χρονοδιάγραμμα, μηχανισμούς πίεσης και κίνητρα.

Από το 1999 όμως μέχρι σήμερα έχουν μεσολαβήσει:

- Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση που την καθιστά αυτοτελή παράγοντα των ευρωπαϊκών διαδικασιών, όπως φάνηκε και στο πρόσφατο Συμβούλιο Σύνδεσης. Το Κυπριακό είναι διεθνές και όχι διμερές ελληνοτουρκικό ζήτημα, εφόσον όμως επηρεάζει τις ευρωτουρκικές σχέσεις, επηρεάζει και τις ελληνοτουρκικές, κάτι που συμβαίνει ούτως ή άλλως.

- Η απόρριψη του σχεδίου Ανάν με συντριπτική πλειοψηφία από την ελληνοκυπριακή πλευρά

- Εσωτερικές πολιτικές αλλαγές στην Ελλάδα, την Τουρκία, την Κυπριακή Δημοκρατία και την Τουρκοκυπριακή πλευρά

- Η 11^η Σεπτεμβρίου, το νέο διεθνές κλίμα, ο πόλεμος στο Ιράκ, η κρίση με το Ιράν, ο νέος πόλεμος στο Λίβανο και όλες οι συναφείς εξελίξεις που επηρεάζουν έντονα την Τουρκία

- Η έναρξη των διαπραγματεύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία μαζί όμως με τη μονομερή

τουρκική δήλωση για την μη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας και την επίμονη άρνησή της να επεκτείνει την εφαρμογή του πρωτοκόλλου της Τελωνειακής Ένωσης και με την Κύπρο.

- Η απόρριψη της συνθήκης για την θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης στο γαλλικό και το ολλανδικό δημοψήφισμα, με ό,τι αυτό σημαίνει όχι μόνον για το μέλλον της Ευρώπης, αλλά και για την προοπτική ένταξης της Τουρκίας.

Όλα αυτά οδηγούν στην επιτακτική ανάγκη για ένα σχεδιασμό που δεν θα απομακρύνεται από το ευρωπαϊκό πλαίσιο, θα λαμβάνει όμως υπόψη του όλα τα πολύπλοκα συμφραζόμενα των ενδοκοινοτικών συσχετισμών, αλλά και το ενδεχόμενο η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας να ανασταλεί κάποια στιγμή για λόγους άσχετους με το κυπριακό ή τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Οι πολιτικές πρωτοβουλίες και η Χάγη

Από το 1974 και μετά, η **προσφυγή στη Χάγη** είναι σταθερό στοιχείο της ελληνικής στάσης. Την προτείναμε ευθύς εξαρχής ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, την επιχειρήσαμε χωρίς επιτυχία μονομερώς το 1976, την γενικεύσαμε το 1994 αποδεχόμενοι και πάλι μονομερώς τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου με εξαίρεση μόνον ζητήματα ασφάλειας και άμυνας (δηλαδή την αποστρατικοποίηση των νησιών), την ξανατονίσαμε το 1996 μετά την κρίση στα Ίμια σε σχέση με αυτά αλλά και γενικότερα, την εντάξαμε ρητά στα συμπεράσματα του Ελσίνκι το 1999.

Η Χάγη όμως ποτέ δεν τέθηκε αντί των πολιτικών πρωτοβουλιών και των αναγκαίων πολιτικών συμφωνιών μεταξύ των δύο χωρών, αλλά στο πλαίσιο αυτών των πρωτοβουλιών ή σε συνδυασμό με αυτές: Από το Νοέμβριο του 1973 μέχρι σήμερα, έχουν ανταλλαγεί πάμπολλες διακοινώσεις, έχουν εκδοθεί κοινά ανακοινωθέντα, έχουν υπογραφεί πρωτόκολλα και μνημόνια, έχουν γίνει πάμπολλες συναντήσεις σε κάθε δυνατό επίπεδο με τελευταίο παράδειγμα τους 34 γύρους επαφών από το 1999 μέχρι σήμερα, έχουν εκδοθεί αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και δύο επί τούτου αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (μία μετά από ελληνικό αίτημα λήψης προσωρινών μέτρων και μία μετά το ελληνικό αίτημα για οριοθέτηση), έχουν κατατεθεί δικόγραφα και υπομνήματα, έχουν ετοιμαστεί χάρτες, έχουν δημοσιευθεί μελέτες γύρω από την επιχειρηματολογία κάθε πλευράς, έχει προστεθεί στο πλέγμα των κανόνων αναφοράς το κοινοτικό κεκτημένο, έχει τεθεί σε ισχύ η νέα Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, έχει αυξηθεί η σχετική με τις οριοθετήσεις νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, έχει αρχίσει να λειτουργεί στο Αμβούργο το Διεθνές Δικαστήριο του Δικαίου της Θάλασσας του οποίου την δικαιοδοσία δηλώσαμε ότι επιλέγουμε για την εφαρμογή της Σύμβασης, έχουμε αναγνωρίσει το 1994 την δικαιοδοσία της Χάγης για όλα τα ζητήματα πλην – όπως είδαμε – της αποστρατικοποίησης των νησιών.

Αυτό το νομικοπολιτικό πλέγμα είναι αναμφίβολα πολύπλοκο και μέσα από αυτό μπορούν να ανασυρθούν πολλά επιχειρήματα, όπως και από κάθε συζήτηση που γίνεται στην Ελλάδα και κυρίως από κάθε δήλωση στα ΜΜΕ, ιδίως όταν αυτή γίνεται από πρόσωπα που εκπροσωπούν και άρα δεσμεύουν διεθνώς τη χώρα. Γι αυτό χρειάζεται μεγάλη προσοχή και στο τι λέγεται.

Το ερώτημα κατά βάθος είναι αν θα παραμείνουμε στο πλαίσιο αυτής της αλληλουχίας κινήσεων που είναι από το 2004 συνήθως μικρές, αναβλητικές και παλινδρομικές ή θα κάνουμε, όπως πρέπει, με μεγάλη νομική προσοχή, μία πολιτική υπέρβαση. Αυτό όμως προϋποθέτει, πρώτον, εμείς να ξέρουμε (και ως πολιτεία και ως κοινωνία) πολύ καλά τι θέλουμε και πώς το διεκδικούμε, και, δεύτερον, η άλλη πλευρά να ανταποκριθεί τουλάχιστον επί της αρχής:

Είναι πολιτικά και νομικά προφανές ότι η έκταση και ο τρόπος υπολογισμού των χωρικών υδάτων, η έκταση του εναερίου χώρου, οι τυχόν αμφισβητήσεις ως προς το καθεστώς ορισμένων βραχονησίδων (δηλαδή ως προς την ερμηνεία των Συνθηκών της Λωζάνης και του Λονδίνου) κι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, είναι θέματα, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, συνδεδεμένα μεταξύ τους. Θα ήταν όμως ιστορικά, δηλαδή πολιτικά και νομικά αφελές, να εστιάζει κάποιος την προσοχή του στα θέματα αυτά, χωρίς να παρακολουθεί τις εξελίξεις της ευρύτερης περιοχής που επηρεάζουν την κατάσταση πρωτίστως στην Τουρκία, αλλά και στην Ελλάδα, και βεβαίως χωρίς να παρακολουθεί την εξέλιξη στην Κύπρο.

Εφόσον στόχος μας είναι να περάσουμε σε μία άλλη εποχή αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ασφάλειας και σταθερότητας με σεβασμό της κυριαρχίας και των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων, νομικές ενέργειες, μονομερείς ή διμερείς και πολιτικές συμφωνίες ή πρωτοβουλίες διμερούς, ευρωπαϊκού και διεθνούς επιπέδου, αλληλοεπηρεάζονται.

Παρότι όμως η πολυπλοκότητα των θεμάτων εντείνεται, από το 2004 και μετά κινούμαστε χωρίς καθαρό στρατηγικό ορίζοντα.

Ένα νέο επικαιροποιημένο και κατανάγκην πιο σύνθετο «Ελσίνκι» είναι συνεπώς επειγόντως αναγκαίο. Ένα στρατηγικό πλαίσιο που θα συναρθρώνει με σαφή τρόπο τις πολιτικές πρωτοβουλίες και τις νομικές δυνατότητες. Ένα σχέδιο που θα κινείται καταρχάς και κατά προτίμηση στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, θα λαμβάνει όμως υπόψη του όλα τα εξωγενή ενδεχόμενα σε σχέση με την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας. Ένα σχέδιο που δεν θα αρκείται στην αργόσυρτη και συχνά αντιφατική εξέλιξη των ευρωπαϊκών διαδικασιών ως προς τις ευρωπαϊκές σχέσεις, αλλά θα περιλαμβάνει και τις απευθείας ελληνοτουρκικές επαφές στο πλαίσιο πάντοτε του διεθνούς και ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου.

Πίσω από αυτές τις μικρές και σχεδόν αυτονόητες διατυπώσεις κρύβονται κρίσιμες αξιολογήσεις που πρέπει να γίνουν με πολιτική υπευθυνότητα και εθνική συναίνεση. Δυστυχώς τα γεγονότα ότι, ενώ ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ανοίγει τις επαφές και διατυπώνει συγκεκριμένες προτάσεις, η κυβέρνηση σιωπά, δεν είναι πολύ καλός οίονος. Αξίζει όμως να προσπαθήσουμε.

Σχόλια: